

Тема: 1.США.

2.Канада.

1. На відміну від інших західних держав США не лише не зазнали в другій світовій війні тяжких втрат, але, навпаки, отримали величезні вигоди. США досягли грандіозної економічної і воєнної могутності. За 5 років війни прибутки американських монополій склали 70 млрд. дол. США зайняли домінуючі позиції у світовому капіталістичному господарстві і домоглися безумовних переваг над основними конкурентами. Після війни американці володіли приблизно половиною запасів золота несоціалістичного світу, а з 1944 р. американський долар замінив англійський фунт у ролі основної міжнародної валюти. Економічну гегемонію Америки ще більше посилювало те, що вона виробляла майже половину світової промислової продукції. 1945 р. збройні сили США нараховували 12 млн. чол., 114 авіаносців, приблизно 3 тис. важких бомбардувальників. Влітку 1945 р. після успішного випробування атомного заряду США стали першою ядерною державою. Результат неухильно зростаючої економічної та військової могутності США - посилення їх політичних позицій в світі.

Після смерті 12 квітня 1945 р. Франкліна Рузвельта, який 12 років був президентом США, вирішення усіх проблем лягло на віце-президента Гаррі Трумена. 1948 р. Трумен був обраний президентом США. У внутрішній політиці адміністрації Трумена було значною мірою продовжено традиції "нового курсу" Рузвельта. Щоб уникнути соціальних потрясінь, що могли виникнути внаслідок демобілізації армії (армія була скорочена до 1,5 млн. осіб в 1947 р.), був прийнятий закон, що отримав назву Солдатського білля про права і який надавав демобілізованим пільги у сфері освіти, в отриманні кредитів на будівництво житла і відкриття свого бізнесу. Значна увага приділялася конверсії військової промисловості - переводу її на мирне виробництво. Хоч президентом був демократ, у Конгресі США більшість належала республіканцям, які прийняли низку законів право-консервативного характеру. Особливо помітним був закон

Тафта - Хартлі 1947 р. про трудові відносини в промисловості, за яким значно обмежувалося право профспілок на страйки, а в державному секторі вони взагалі заборонялися. Найбільш яскравим прикладом наступу правих на рубежі 40-50-х років став маккартизм. Сенатор Джозеф Маккарті у 1950 р. виступив із заявою про засилля комуністичних елементів у державному апараті. Владні структури, а потім керівництво установ, фірм та організацій почали масові перевірки працівників "на лояльність". Під підозрою опинилися всі ліві організації, зокрема Компартія США. Внаслідок діяльності комісії Конгресу по розслідуванню антиамериканської діяльності та аналогічних комісій в штатах тисячі громадян лівих поглядів втратили роботу і зазнали дискримінації. 1954 р. сенатори засудили екстремістську діяльність Маккарті. У зовнішній політиці діяльність адміністрації Трумена була підпорядкована "холодній війні"; 1947 р. проголошена доктрина стримування можливої агресії з боку СРСР; протидія комуністичним силам в Європі - "доктрина Трумена"; створено НАТО (1949 р.); реалізація програми реконструкції європейських економік - план Маршалла (1948-1952 рр.); участь у корейській війні (1950-1953 рр.). На президентських виборах у 1952 р. переміг Дуайт Ейзенхауер - колишній генерал, колишній головнокомандувач об'єднаними силами союзників у Другій світовій війні. Після 20-річної перерви республіканець зайняв Білий дім на 8 років (у 1956 р. він знову був переобраний). Ейзенхауер, продовжуючи загалом попередній економічний курс, усе ж пом'якшив повне державне регулювання економікою, зокрема були скорочені податки, скасований контроль над цінами і зарплатами тощо. Проте адміністрація, спираючись на зміцнілу економіку, запроваджувала соціальні програми за рахунок федерального бюджету: здійснювалися плани шосейного, житлового і шкільного будівництва, розширювалася система медичного страхування і соціального забезпечення. Роки правління Ейзенхауера увійшли в історію США як повоєнне процвітання, помітно зростав рівень життя населення (звичними стали телевізори, холодильники, кондиціонери). Адміністрація Ейзенхауера в липні 1953 р. припинила війну в Кореї, але зовнішня політика США у цей період відзначалася ще більшою

антикомуністичною спрямованістю, аніж у його попередника. Велику роль у цьому відігравав держсекретар адміністрації Джон Фостер Даллес. Конфронтація США з СРСР на всіх можливих напрямках, виготовлення водневої бомби (1952), міжконтинентальної балістичної ракети (1955) спричинило загострення міжнародної обстановки. 1957 р. після Суецької кризи 1956 р. була проголошена "доктрина Ейзенхауера" - програма силового і економічного втручання США на Близькому Сході. 1959 р. були започатковані серйозні зміни в політиці США щодо СРСР. Вперше в історії США відвідав з офіційним візитом радянський керівник М. С. Хрущов. 1960 р. на президентських виборах перемогу здобув сенатор-демократ Джон Кеннеді. Його перемога привела до активізації реформаторської діяльності, названої програмою "нових рубежів". Це була програма стимулювання економічного зростання за рахунок значних капіталовкладень у науково-технічний прогрес, освіту, в підвищення кваліфікації робочої сили, зростання рівня зайнятості населення. Підвищення економічного, наукового, технологічного потенціалу країни, зростання добробуту населення повинні були вивести США на "нові рубежі" як лідера вільного світу. Кеннеді запропонував космічну програму "Аполлон", метою якої було висадження американців на Місяць; ця мета була досягнута в 1969 р. У зовнішній політиці Кеннеді виявив готовність йти на компроміси з СРСР, що було сприйнято М. Хрущовим як слабкість. Це призвело до гострого американсько-радянського протистояння на Кубі в 1962 р. Мирне розв'язання Карибської кризи сприяло підписанню Вашингтоном Московського договору про заборону випробувань ядерної зброї у трьох сферах. 22 листопада 1963 р. Кеннеді під час візиту в м. Даллас (штат Техас) було вбито. Віце-президент Ліндон Джонсон приступив до виконання обов'язків президента. Джонсон поставив завдання побудувати "велике суспільство". Головним у цьому була програма "боротьби з бідністю". Були здійснені заходи з професійної підготовки молоді, яка не мала змоги вчитися чи працювати, професійної перепідготовки дорослих безробітних. Велика увага приділялася заходам боротьби із злиденністю у сільських районах. Близько 40% федерального бюджету було виділено на соціальні проблеми. В 60-ті роки небаченого розмаху

досяг рух за громадянську рівноправність. 1963 р. у Вашингтоні була проведена 230-тисячна демонстрація за расову рівноправність. Цей рух збігається з піднесенням молодіжного, студентського руху, направленою проти цінностей суспільства споживання. Боротьба за перебудову і демократизацію системи освіти переросла в рух проти в'єтнамської війни. Прагнення США захистити уряд Південного В'єтнаму від зовнішньої та внутрішньої комуністичної загрози призвело країну до втягнення з 1964 р. в широкомасштабну агресію в Індокитаї. Так 60-ті роки стали часом широкого суспільно-політичного піднесення. Обстановка в країні була надзвичайно напруженою. Відбулася серія політичних вбивств. 1968 р. були вбиті лідер руху проти расової дискримінації Мартін Лютер Кінг, сенатор Роберт Кеннеді. Невдоволення політикою демократів привели до перемоги на президентських виборах республіканця Річарда Ніксона. Військово-політичні невдачі США у В'єтнамі та пов'язана з ними активізація антивоєнного руху наприкінці 60-х років примусили адміністрацію Ніксона оголосити про поетапне виведення американських військ із Індокитаю. Але повільність цього процесу у поєднанні з посиленням бомбардувань з повітря спричинили до зростання антивоєнної активності, зокрема масових акцій громадської непокорі. У січні 1973 р. в Парижі США підписали угоду про припинення війни у В'єтнамі. Після першого візиту Ніксона в Москву у травні 1972 р. і підписання важливих радянсько-американських договорів (особливо щодо обмеження стратегічних озброєнь) розпочався процес розрядки напруженості у відносинах між США і СРСР. Внутрішнє життя США ускладнювалося економічними кризами, спричиненими надмірними витратами на війну і розвиток НТР. Найгострішою була паливно-енергетична криза 1974-1975 рр., викликана стрибком цін на нафту в 1974 р. У червні 1972 р. під час передвиборної кампанії до штаб-квартири Демократичної партії в отелі "Уотергейт" проникли політичні конкуренти з Республіканської партії, щоб встановити підслуховуючу апаратуру. Вони були викриті й арештовані, виник "уотергейтський скандал". У результаті розслідування президент Р. Ніксон змушений був у 1974 р. піти у відставку. Його місце зайняв віце-президент Джеральд Форд.

Престиж Республіканської партії упав, і на президентських виборах 1976 р. перемогу здобув демократ Джиммі Картер. Адміністрація Картера у внутрішній політиці намагалася подолати енергетичну кризу першої половини 70-х рр. Незважаючи на значні зусилля у боротьбі з інфляцією, економічний стан країни на межі 70-80-х рр. погіршився: зростав дефіцит федерального бюджету, збільшувалося безробіття. 1980 р. в США виникла чергова економічна криза. У внутрішньополітичному житті США активізувалися праві неоконсервативні сили. Найприкметнішою рисою діяльності Картера стала політика захисту прав людини у світі. Незважаючи на продовження діалогу між США і СРСР (у червні 1979 р. був підписаний другий договір про обмеження стратегічних озброєнь - ОСО-2), відносини між ними погіршувалися; особливого загострення вони набули після того, як у грудні 1979 р. Москва направила в Афганістан свої збройні сили. Вашингтон відмовився від ратифікації ОСО-2, згорнув двосторонні відносини, бойкотував Олімпійські ігри в Москві влітку 1980 р. Критичне ставлення американців до економічної політики адміністрації Картера, до провалів у сфері зовнішньої політики (як слабкість США розглядалася неспроможність адміністрації звільнити американських дипломатів, захоплених 1979 р. у Тегерані як заручників) привело до перемоги на президентських виборах 1980 р. республіканця Рональда Рейгана (1984 переобраний на другий термін). Внутрішня політика адміністрації Рейгана будувалася на переконанні, що нація буде процвітати, коли приватний сектор економіки буде звільнений від надмірного державного контролю й втручання. Збільшення витрат американців на споживання, заощадження та інвестиції Рейган намагався досягти шляхом значного скорочення податків на прибуток. Одночасно суттєво зменшувалися соціальні витрати, вводилися нові пільги для підприємців. Спочатку безробіття зросло майже вдвоє, але інфляція була зупинена, а з 1983 р. розпочалося економічне піднесення країни; з 1982 р. до 1987 р. в американській економіці було створено 13 млн. нових робітничих місць. Одночасно адміністрація здійснила найбільшу для мирного часу програму переозброєння. З 1980 р. до 1986 р. військовий бюджет США зріс на 50%. У 1986 р. розпочалася робота над

створенням протиракетної оборони США з елементами космічного базування ("Стратегічна оборонна ініціатива" - СОІ).

Антикомуністична риторика в дусі 50-х років супроводжувалася загостренням протистояння з СРСР у різних регіонах світу. Проте Рейган виявився достатньо гнучким політиком, щоб сісти за стіл переговорів з радянським лідером Михайлом Горбачовим у 1985 р. і відкрити нову сторінку в американсько-радянських відносинах, що врешті-решт привело до завершення "холодної війни".

Найбільш значними стали угоди США з СРСР у грудні 1987 р. про ліквідацію ракет середнього та меншого радіуса дії і домовленість про подальше обмеження стратегічних озброєнь. 1988 р.

президентом був обраний Джордж Буш, який 8 років до цього займав посаду віце-президента. Буш загалом продовжив внутрішню і зовнішню політику свого попередника. США і СРСР підписали 1989 р. Угоду про знищення і не-виробництво хімічної зброї, 1990 р. - Договір про безпеку і співробітництво в Європі, 1991 р. - Договір про скорочення стратегічних озброєнь. США і СРСР координували свою зовнішню політику в подоланні агресії Іраку проти Кувейту в 1990 - 1991 рр. Попри зовнішньополітичні успіхи, республіканська адміністрація зазнала критики через економічний спад та інші внутрішні проблеми і на президентських виборах 1992 р. зазнала поразки. Економічна програма Клінтона будується на зменшенні урядових витрат (скорочення бюджетної заборгованості країни), збільшенні податків на прибутки заможних людей при збереженні рівня податків на середній клас. Намагання адміністрації Клінтона зберегти витрати на освіту, охорону здоров'я, охорону оточуючого середовища та інші соціальні сфери нашоухуються на опір республіканців у Конгресі, які голосують проти підвищення податків на монополії, збільшення витрат на соціальні потреби. Ситуація ще більш ускладнилася, коли 1994 р. внаслідок проміжних виборів у сенаті і палаті представників Конгресу більшість здобули республіканці. Але всупереч розходженням між демократами і республіканцями щодо шляхів досягнення економічної стабілізації, економіка США в другій половині 90-х років розвивається. За даними Міжнародного інституту розвитку управління (Швейцарія), США протягом 1993-1997 рр. мають найбільш конкурентоспроможну економіку.

Темпи зростання економіки США випереджають темпи країн "великої сімки", бюджетний дефіцит зменшився з 290 млрд. дол. до 107 млрд., безробіття зменшилося до 4,8% в 1997 р., за період з 1993 до 1997 рік створено понад 12 млн. нових робочих місць. Для зміцнення своїх позицій в економічному суперництві з об'єднаною Європою США уклали угоду про утворення Північноатлантичної зони вільної торгівлі (НАФТА) з Канадою і Мексикою (вступила в силу 1995 р.). Зовнішньополітична діяльність адміністрації Клінтона пройшла складну еволюцію пристосування до нової міжнародної ситуації, викликаній поразкою СРСР у "холодній війні" та його розпадом. Пріоритетне значення у зовнішній політиці надається збереженню лідерства США у світі, збереженню вигідної для Заходу геополітичної карти Європи, збереженню НАТО як гаранта європейської безпеки. Америка усе ще радикально не скоротила свій військовий бюджет і утримує свої військові бази в різних регіонах Європи та Азії, пояснюючи це можливим відродженням російського імперіалізму. 1994 р. Клінтон виступив ініціатором програми "Партнерство заради миру", що пропонує співробітництво, а в майбутньому членство в НАТО колишнім країнам "соціалістичної співдружності", насамперед Польщі, Угорщині, Чехії. Це викликало ускладнення між США і Росією, яка рішуче виступила проти розширення НАТО на Схід. Адміністрація Клінтона розгорнула широку миротворчу діяльність на Близькому Сході, втрутилася в боснійську кризу, підтримавши Хорватію і змусивши боснійських мусульман і сербів погодитися з запропонованим мирним планом, нормалізувала відносини з В'єтнамом, Китаєм. Одночасно адміністрація здійснює односторонні, переважно силові, акції проти небажаних їм політичних режимів і окремих політиків. Приміром, Вашингтон наклав санкції на неамериканські компанії, що підтримують ділові стосунки з Кубою, Іраном, Лівією; узяв на себе санкціонування ООН право карати Ірак, завдавши по його території ракетні удари (останній раз у вересні 1996 р.). Це свідчить, що із зникненням опозиції наддержави в особі СРСР у правлячих колах США посилюються неоглобалістські настрої. США визнали незалежну Україну 25 грудня 1991 р., дипломатичні відносини були встановлені в січні 1992 р. Перші 2-2,5 роки існування української

держави Вашингтон фактично блокував політичні й економічні контакти з нею. Україна була об'єктом неприкритого американського тиску, щоб змусити її відмовитися від ядерної зброї. В січні 1994 р. відбулася зустріч тодішнього президента України Л. Кравчука з президентом Б. Клінтоном, літак якого на шляху до Москви приземлився в Борисполі. Клінтон уникав нав'язування американського панування, а займався вирішенням міжнародних проблем і конфліктів. Зокрема, у 1993 році він вів переговори про часткову автономію палестинських територій на Близькому Сході. Крім того, США були в числі ініціаторів Кіотського протоколу про зміну клімату в 1997 році, яка передбачала скорочення викидів шкідливих забруднюючих речовин. Клінтон брав безпосередню участь в мирних переговорах з метою урегулювання політичного конфлікту у Північній Ірландії. З метою підтримання миру і в рамках свого мандату, США втрутилися в низку різних конфліктів, таких як: югославські війни і громадянська війна в Сомалі. Тим не менше, президентство Клінтона також було відмічене скандалом з позашлюбними відносинами з практиканткою Білого Дому Монікою Левінскі. Президента було піддано процедурі імпідменту, але Сенат виправдав його. На президентських виборах 2000 року результати демократа Альберта Гора і республіканця Джорджа Буша були дуже близькими. Сперечання щодо переможця виборчих перегонів призвели до розгляду справи у Верховному Суді США. 12 грудня 2000 року, після декількох тижнів спорів, Верховний Суд визнав Джорджа Буша 43 президентом США, попри те, що він здобув меншу кількість виборців чим його суперник. 11 вересня 2001 року («9/11») Сполучені Штати стали жертвою одного із найбільших терористичних нападів, що глибоко потрясли країну. Вранці того дня чотири групи терористів, причетних до Аль-Каїди, загальною кількістю 19 осіб, захопили 4 рейсові пасажирські авіалайнери. Загарбники направили двоє літаків в башти Всесвітнього торгового центру, розташовані в південній частині Манхеттена в Нью-Йорку. Півтори години потому, третій літак врізався в Пентагон, штаб-квартиру міністерства оборони США поблизу Вашингтона. Четвертий літак розбився недалеко від Піттсбурга, штат Пенсильванія. Внаслідок атак загинуло близько

3000 чоловік. У відповідь президент Джордж Буш 20 вересня оголосив «війну з терором». 7 жовтня 2001 року Сполучені Штати і НАТО ввели війська в Афганістан, щоб витіснити режим талібів, який надавав притулок «Аль-Каїді» та її лідеру Осамі бен Ладену. У вересні 2008 року, Сполучені Штати і велика частина Європи, увійшла в найдовший після Другої світової війни спад, який часто називають «Велика рецесія». 8 листопада 2016 року, кандидат від республіканської партії в президенти Дональд Трамп переміг кандидата від демократів Гіллари Клінтон і став президентом Сполучених Штатів. Джозеф Робінетт Байден-молодший, відомий як Джо Байден. Чинний президент США з 20 січня 2021 року від Демократичної партії. 15 листопада 2021 року, президент США Джо Байден підписав інфраструктурний план на 1 трлн доларів, виконавши першу частину економічної програми своєї партії. Програма передбачає інвестицію 550 млрд. доларів у транспорт, зв'язок та комунальні служби. Так, 65 млрд. доларів піде на мережу широкосмугового інтернету, на покращення водопроводу та заміну свинцевих труб буде витрачено 55 млрд. доларів, 110 млрд. доларів піде на будівництво доріг, мостів та інших великих проєктів. 66 млрд. доларів — на вантажні та пасажирські потяги, ще 39 млрд. доларів — на громадський транспорт. Також 550 млрд. доларів піде на кліматичну політику, зокрема: 50 млрд. доларів на підвищення стійкості до стихійних лих, 65 млрд. доларів на «зелену» енергетику та мережу і 55 млрд. доларів на розширення доступу до питної води. Фінансування розтягнуто на 5 років. 16 березня 2022 р. президент Байден повідомив, що вже цього тижня США передадуть Україні 800 систем ППО. Допомога зросте ще на 800 млн.дол. 25 березня у Польщі Байден під час свого візиту до польського Жешува, що поблизу українського кордону назвав Путіна військовим злочинцем. «Сполучені Штати виділять понад 1 мільярд доларів гуманітарної допомоги. Вона буде призначена для людей, які стали біженцями, які постраждали від війни в Україні», — заявив Джо Байден. 9 травня США вдруге в історії запровадили ленд-ліз для України. Тепер для України. Це прискорить доставлення військової допомоги Україні. 21 травня президент Байден підписав закон про виділення Україні додаткові 40 мільярдів доларів на військову та гуманітарну сферу. 23 грудня

2022 року президент Байден підписав оборонний бюджет США на наступний рік з рекординими 858 млрд. долларів, в якому закладена допомога і для України.

2. КАНАДА. У післявоєнні роки тривало економічне піднесення Канади. Цьому сприяли освоєння територій на півночі й заході країни, збільшення внутрішнього ринку та зростання населення, яке відбувалося переважно за рахунок іммігрантів. У 1953 р. за обсягами промислового виробництва Канада стала світовим лідером. Стрімка індустріалізація спричинила скорочення зайнятих у сільському господарстві, проте країна залишалася другим після США експортером зерна на світовому ринку. В 1947 р. - Закон про канадське громадянство, визнання канадського Верховного суду вищою апеляційною інстанцією країни й наділення канадського парламенту правом приймати поправки до Конституції. Із 1952 р. право призначати генерал-губернатора перейшло до канадської влади. Цього року генерал-губернатором уперше став канадець за походженням Вінсент Мессі. У політичному житті не припинялося традиційне суперництво Ліберальної та Консервативної партій. У 1935—1957 рр. при владі були ліберали. Ідейну основу канадських лібералів становила теорія «держави добробуту». Із позицій вільного підприємництва та індивідуальної свободи їх критикували консерватори. Саме політика лібералів сприяла економічному піднесенню та зміцненню відносин Канади й США. У 1957—1963 рр. при владі перебували консерватори, уряд яких очолював Джон Дифенбейкер. Проте більшість своїх передвиборчих обіцянок вони виконати не змогли. У 1963 р. до влади повернулися ліберали та зберігали її до 1979 р. Найпомітнішими акціями ліберального уряду Лестера Пірсона (1963—1968 рр.) стали прийняття в 1965 р. нового канадського прапора та укладення договору про об'єднання автомобільної промисловості Канади та США. Складним питанням внутрішньополітичного життя країни відтоді стала, як ви вже знаєте, проблема Квебеку. З огляду на це ліберали обрали своїм лідером франко-канадця П'єра Трюдо й розробили програму заходів для її розв'язання. Уряд ліберала П. Трюдо перебував при владі в 1968—1979 рр. Він провів через парламент

закон, який проголошував рівність англійської і французької мов у державному апараті та двомовність там, де однією із двох офіційних мов розмовляє не менш ніж 10 % населення. Ці заходи покращили ситуацію, однак гасло влади «Одна країна — одна нація», як і раніше, викликало протести франко-канадців. На початку 1980-х рр. Канаду охопила економічна криза, яка відсунула інші проблеми на другий план. Відбувся спад виробництва. Зменшилися доходи працюючого населення, а безробіття зросло до 12 %. Ліберали, на яких покладали відповідальність за погіршення ситуації в країні, втратили владу. Їх змінили консерватори. Уряд, очолюваний Брайаном Малруні (1984—1993 рр.), здійснив низку реформ у дусі «консервативної революції», які дозволили вивести країну з економічної кризи. Найскладнішою проблемою для нього залишався Квебек, який відмовлявся визнати Конституцію 1982 р. У 2006 - 2015 рр. уряд формували консерватори, а з листопада 2015 р. - ліберали, яких очолив Джастін Трюдо (син П. Трюдо). Його Кабінет Міністрів став першим гендерно збалансованим урядом в історії Канади: у ньому рівна кількість міністрів жінок і чоловіків (по 15 осіб). І очолює його донині. Після розпаду СРСР Канада підтримала появу нових незалежних держав. 2 грудня 1991 р. вона визнала незалежність України. Сучасні прагнення України європейської інтеграції керівництво Канади поділяє й підтримує. Канада — третя за чисельністю етнічних українців (після України і Росії) країна у світі. Кількість населення Канади на 2016 р. становила понад 36 млн осіб, із яких понад 1,3 млн — українці. Вони є найбільшою слов'янською діаспорою в Канаді. Суцільні поселення українського населення в країні відсутні. Канада пишається своєю толерантністю і полікультурністю. Культура україно-канадців вважається невід'ємною складовою загальноканадської культури. Значною мірою внаслідок зниження світових цін на нафту канадська економіка зіткнулася з рецесією в 2015 році. Проблеми в економіці та корупційні скандали привели до поразки консерваторів на виборах 2015 року. Новим прем'єр-міністром став лідер лібералів Джастін Трюдо. На дострокових виборах 2021 року Джастін Трюдо знов одержав перемогу, хоч і з невеликою перевагою над консерваторами. Канада продовжує бути однією з провідних

демократичних країн світу з розвиненою економікою та налагодженою системою соціального захисту населення.

Д/з: §§2,5,9.